

Izvorni znanstveni rad
UDK 929 EBERWEIN-Dabovich, E.
Primljeno: 20. travnja 2004.

NOVI PODACI O ROMANISTICI ELENI EBERWEIN-DABCOVICH

ŽARKO MULJAČIĆ

SAŽETAK: Elena Dabovich (Istambul, 13. listopada 1899. - München, 5. siječnja 1970.), koja je od nepoznatog dana prije imenovanja u Kölnu (1. prosinca 1932.) do nepoznatog dana prije 4. travnja 1952. godine nosila i udajom stečeno prezime Eberwein, u nas je potpuno nepoznata, iako su se u Njemačkoj njenim životom i radom pozabavila nedavno tri autora (Willi Jung, Friedhelm Beckmann, Frank-Rutger Hausmann). Ti autori ne cijene samo njene studije iz francuske, talijanske i španjolske književnosti, nego i hrabrost u suprotstavljanju rasizmu, iskazanu osobito u povodu uklanjanja prof. dr. Lea Spitzera sa Sveučilišta u Kölnu, gdje je bio direktor Instituta za romansku filologiju (1930/3.), samo zato što je bio Židov. Ona je izgubila svoje asistentsko mjesto 30. rujna 1937. godine. U radu se govori o njenoj kasnijoj sudbini i obnovljenoj sveučilišnoj karijeri nakon 1945. godine.

1. Uvodne napomene

Elena Dabovich (Istambul, 13. listopada 1899. - München, 5. siječnja 1970.), koja je od nepoznatog dana prije imenovanja u Kölnu (1. prosinca 1932.) do nepoznatog dana prije 4. travnja 1952. godine nosila i udajom stečeno prezime Eberwein, u nas je potpuno nepoznata, iako su se u Njemačkoj njenim životom i radom pozabavila nedavno tri autora (vidi studiju W. Junga, 1989.¹ i dva rada

---

¹ Willi Jung, »Elena Eberwein-Dabovich.«, u: Hans Helmut Christmann i Frank-Rutger Hausmann, ur., *Deutsche und österreichische Romanisten als Verfolgte des Nationalsozialismus*, Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1989: 107-113. Prvi suurednik objavio je u završnom dijelu tog zbornika kratku, stupac dugu natuknicu "Eberwein-Dabovich, geb. Dabovich, Elena, Prof. Dr. Phil.", 176.

Žarko Muljačić, umirovljeni je profesor Slobodnog sveučilišta (Freie Universität) u Berlinu. Adresa: Miramarska cesta 38/VI, 10000 Zagreb.

---

u kojima se usput spominje²). Ti autori ne cijene samo njene studije iz francuske, talijanske i španjolske književnosti, nego i hrabrost u suprotstavljanju rasizmu, iskazanu osobito u povodu uklanjanja prof. dr. Lea Spitzera (Beč, 7. veljače 1887. - Forte dei Marmi, Italija, 16. rujna 1960.),³ sa Sveučilišta u Kölnu, gdje je bio direktor Instituta za romansku filologiju (1930/3.), samo zato što je bio Židov. Ona je izgubila svoje asistentsko mjesto 30. rujna 1937. O njenoj kasnijoj sudbini i obnovljenoj sveučilišnoj karijeri nakon 1945. govori se u odjeljku 2 (u kome sam rezimirao dostignuća njemačkih kolega) i odjeljku 3 (u kome sam, polazeći od vlastitih otkrića, dao provizornu sintezu).

Pred oko pedeset godina namjerio sam se u dvjema periodičkim publikacijama (u reviji *Romanistisches Jahrbuch (Rjb)* koja svake godine objavljuje, fakultet po fakultet, imena profesora i privatnih docenata romanistike u državama

---

² To su: Friedhelm Beckmann, »Von Opfern und Wendehälsen, Mitläufern und Widerständlern. Nochmals zur Romanistik der Jahre 1930 bis 1950.« *Romanistische Zeitschrift für Literaturgeschichte* 18/3-4 (1994): 219-239 (osobito na str. 225-226); Frank-Rutger Hausmann, »Vom Strudel der Ereignisse verschlungen.«, u: *Deutsche Romanistik im "Dritten Reich"*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 2000: 298. "Pjesnički" citat kojim počinje naslov (znači "progutani u vrtlogu događaja") potječe iz jednog privatnog pisma germanista Alewina, koji je kao "polužidov" morao napustiti Njemačku.

³ Usp.: Edgar Radtke, »Spitzer, Leo.«, u: Harro Stammerjohann (ur.), *Lexicon Grammaticorum. Who's Who in the History of World Linguistics*. Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1996: 877-878. Kako me upozorio F.-R. Hausmann, ta natuknica sadrži nekoliko netočnosti. Spitzer, koji je u Beču postao privatnim docentom (1913.), nije odatle prešao, kao izv. profesor, u Marburg (1922/5). Njegov bivši šef, slavni Švicarac Wilhelm Meyer-Lübke (1861-1936), koji je vodio bečku romanistiku od 1890. do 1915., da bi odatle prešao na Sveučilište u Bonnu, "prehabilitirao" je Spitzera, tj. odobrio je da njegova *venia legendi* vrijedi izvan Austrije. Spitzer je tako, nakon jedne godine rada u svojstvu privatnog docenta u Bonnu, postao izvanredni profesor (1919/25). Nakon toga, bio je redovni profesor u Marburgu (1926/30) i Kölnu (1930/3). Iz toga se smije zaključiti da Elena Dabovich (koja se najvjerojatnije 1921. upisala na bečko sveučilište) nije mogla biti njegova "studentica". Ne smije se zaključiti da se oni nisu upoznali i prije nego je Spitzer nju dao imenovati za asistenticu u Kölnu s pola plaće (jer je zbog štednje - imao je već tri asistenta - ona zapremila *eine halbe Assistentenstelle* u 1932. god.) i odobrio joj da od ljetnog semestra 1933. samostalno vrši nastavu, naravno po njegovim savjetima. Kako je W. Jung, »Elena Eberwein-Dabovich.«: 107, utvrdio, ona je pristala da za istu malu mjesečnu plaću od 140 RM (*rajhsmaraka*) obavlja poslove asistentice s "punim" radnim mjestom. Ona je, dakle, čitajući njegove knjige i u izravnom kontaktu s njim prihvatila osnovne smjernice njegove stilističke metode, što je vidno iz većine njenih bibliografskih jedinica koje je objavio W. Jung, »Elena Eberwein-Dabovich.«: 112-113. Ta bibliografija sadrži strojopisnu disertaciju (br. 1) *Die psychologischen Bedingungen für das Werk von Francis Jammes*, Phil. Diss., Wien, 1925., (strojopis), jednu knjigu (br. 3) koju je L. Spitzer tiskao kao 7. svezak niza *Kölner Romanistische Arbeiten (Zur Deutung mittelalterlicher Existenz. Nach einigen altromanischen Dichtungen)*, Bonn und Köln, Röhrscheid, 1933) osam studija (vidi bilješku 7) i sedamnaest recenzija. Zadnji njen znanstveni rad izašao je 1957., zadnja recenzija 1958. Pošto je umirovljena 1963., a umrla 1970., nije jasno zašto je tako rano prestala objavljivati. O otporu vidi u odjeljku 2.

njemačkog jezika,⁴ bez obzira na njihovu narodnost i u “Kalendaru njemačkih znanstvenika” (*Kürschners Deutscher Gelehrten-Kalender, KDGK*) koji objavljuje abecedno poredane natuknice o znanstvenicima iz svih struka na radu u Njemačkoj (također bez obzira na narodnost) na ime *Eberwein-Dabovich, Elena*. Zagolicalo me što je ta znanstvenica, čije talijanskim pravopisom pisano prezime zvuči bokeljski,⁵ rođena u Turskoj. Iz *KDGK* (1950 ss.) sam također saznao njene adrese u Hamburgu (gdje je 1. rujna 1945. postala lektorica za talijanski pa 1. siječnja 1949. privatni docent), u Zapadnom Berlinu i u Münchenu, kamo se preselila 1964. nakon umirovljenja.⁶ Našavši u njejoj bibliografiji, koju je objavio W. Jung,⁷ jedan kratak uradak o njem. riječi *Krawatte*⁸ (objavljen u jednom nestručnom glasilu, vidi bilješku 7), pokušao sam ga dobiti na uvid, što mi, nažalost, nije uspjelo.⁹

⁴ Upotrijebio sam jedninu, iako su se do ujedinjenja (3. listopada 1990.) dvije njemačke države (nastale 1949.) vodile odvojeno.

⁵ Dovoljno je sjetiti se prezimena *Dabinović* i *Dabčević* (ni u grafiji potonjega nije sprovedena asimilacija suglasnika po zvučnosti).

⁶ Njene su adrese bile: Heimhuder Str. 14, Hamburg 13; von-Luck Str. 41, Berlin - Nikolaussee; Pariser Str. 45, West Berlin 15; Fliegenstr. 3, München (uglavnom sve u uglednim gradskim četvrtima).

⁷ Vidi bilješku 3. Ovdje bih spomenuo bibliografske podatke o ostalim znanstvenim radovima koji nose redne brojeve 2, te 4-10. Rad pod br. 3. (*Zur Deutung...*) već sam spomenuo. To su: 2. »Francis Jammes* Bedeutung für seine Zeitgenossen.« *Die Neueren Sprachen* 34 (1926): 41-45; 4. »Das Wort *novus* in der altprovenzalischen Dichtung und in Dantes *Vita Nova*.« *Rjb* 2 (1949): 171-195; 5. »Balzac und die Wirklichkeit.« *Rjb* 3 (1950): 499-522; 6. »Glanz und Elend der Krawatte.«, u: *Das Deutsche Wandergewerbe. Fachblatt für das ambulante Gewerbe*, 7. Hamburg, 1951: Nr. 19, 7; 5. »Die Marionette. Die Lösung eines künstlerischen und moralischen Problems durch einen technischen Gedanken.«, u: *Humanismus und Technik. Zeitschrift zur Erforschung und Pflege der Menschlichkeit*, 1. Berlin, 1953: 3-4, 145-152; 8. »Die Fortentwicklung der *Querelle du Théâtre*.« *Rjb* 7 (1955/56): 100-112; 9. »Die Selbstdarstellung einer Schauspielerin (Mlle. Clairon).«, u: *Formen der Selbstdarstellung. Festgabe für Fritz Neubert*, hg. von Günter Reichenkron und Erich Haase. Berlin: Dunker & Humblot, 1956: 53-60; 10. »Syntaktische Eigentümlichkeiten der *Fioretti*.«, u: *Syntactica und Stilistica. Festschrift für Ernst Gamillscheg zum 70. Geburtstag*, in Verbindung mit Mario Wandruszka und Julius Wilhelm hg. von Günter Reichenkron. Tübingen: Niemeyer, 1957: 83-109.

⁸ Kao što je poznato, ta imenica potječe iz francuskog (*cravate*), koji ju je dobio od *Croate* “Hrvat”, jer su hrvatski vojnici u francuskoj službi nosili sličan (mnogo veći) odjevni predmet oko vrata. Na osnovi njena zanimanja za etimon te riječi, kao i teme disertacije koja se bavi velikim, tada još živim francuskim pjesnikom F. Jammesom (1868-1938), koji se oko 1911. obratio na katoličanstvo, pomišljao sam isprva da bi osoba koja se zanima za takve teme mogla biti Hrvatica. Kako će se vidjeti u odjeljku 3, taj problem nije jednostavan.

⁹ Državna i sveučilišna biblioteka Hamburg javila mi je 8. siječnja 2004. da ne posjeduju to glasilo i da su nakon konzultacije časopisne banke podataka (*ZDB*) zaključili da ono nije izlazilo u Hamburgu već u Berlinu, pa u Pöbnecku, gdje se nakon rujna 1939. vjerojatno integriralo u *Pöbnecker Handelsblatt*, za koji je 1951. mogla biti samo 44. godišta. Ne posjeduju taj periodik pa mi nisu mogli pomoći.

2. Podaci o Eleni (Eberwein) Dabcovich objavljeni do 2000. godine

Sustavno istraživanje sudbine njemačkih i austrijskih romanista i romanistica, koji su iz raznih razloga bili nepoćudni za vrijeme Trećeg Rajha (1933/45.) i koji su teže ili lakše stradali na razne načine (prijevremeno umirovljenje, suspendiranje do daljnjega, otpuštanje, premještanje na srednju školu, izgon, bijeg iz zemlje, bijeg u ilegalnost, "unutrašnja emigracija", zatvor, logor, samoubojstvo itd.), počela su tek u sedamdesetim godinama, tj. relativno kasno, osim u jednom "posmrtnom" slučaju. Sefardu prof. dr. Adolfu Mussafiji (Split, 1835. - Firenca, 1905.), koji je osnovao romansku filologiju u Beču kao prvi izvanredni, odnosno redoviti profesor, nacisti nisu mogli osobno naškoditi, ali su zato uklonili njegovo poprsje sa zgrade bečkog Sveučilišta (nakon 1945. vraćeno je na staro mjesto). Pošto je on bio privržen talijanskoj kulturi, neki su se talijanski romanisti bavili njime već šezdesetih godina. Treba pri tome reći da nije bio iredentist; smatrao se talijanskim Austrijancem, a ne austrijskim Talijanom. Da nije bio takav, car Franjo Josip I. ga ne bi bio imenovao članom *Reichsrata*, tj. parlamenta austrijskog dijela Monarhije.¹⁰

Proslava šestote obljetnice osnivanja Sveučilišta u Kölnu (1988.) urodila je brojnim publikacijama u kojima su dolično mjesto dobili događaji iz perioda 1933/45.¹¹ Nešto prije tog jubileja pokrenuta je inicijativa da se nađu suradnici za zbornik čiji su urednici bili njemački profesori romanistike Hans Helmut Christmann (Mainz, 1929. - Mainz, 1995.) i, dosta mlađi, Frank-Rutger Hausmann (Hannover, 1943. -), sada profesor romanskih književnosti u Freiburgu i. Br.¹² Već spomenuti W. Jung predao je svoju "dionicu", tj. prilog o Eleni

¹⁰ Usp. Žarko Muljačić, »Novi podaci o Splićaninu Adolfu Mussafiji, prvom redovitom profesor romanistike u Beču.« *Građa i prilozii za povijest Dalmacije*, Split, 13 (1997): 301-324; Žarko Muljačić, »Auf der Suche nach einer wahrscheinlich nicht fertiggestellten historischen Grammatik.«, u: Angelika Braun (izd.), *Beiträge zu Linguistik und Phonetik. Festschrift für Joachim Göschel zum 70. Geburtstag*. Stuttgart: F. Steiner Verlag, 2001: 76-79; Žarko Muljačić, »Uno pseudoenigma concernente la biografia di Adolfo Mussafia, primo ordinario di filologia romanza all'Università di Vienna.« *Estudis Romànics*. Barcelona 24 (2002): 211-215.

¹¹ Usp. Frank Golczewski, *Kölner Universitätslehrer und der Nationalsozialismus. Personengeschichtliche Ansätze*. Köln-Wien, 1988. W. Jung, »Elena Eberwein-Dabcovich.«: 107-108, bilježi da se sprema izdanje vrlo opsežne povijesti tog sveučilišta, u kojemu će Golczewski objaviti sv. 6 (*Die Universität Köln und der Nationalsozialismus. Darstellung*, ca. 350 stranica) i sv. 7 (*Die Universität Köln und der Nationalsozialismus. Dokumente, Quellen und Literaturverzeichnis, Gesamtregister*, ca. 150 stranica). Nisam mogao doći do tih knjiga, pa čak ni ustanoviti jesu li izašle.

¹² Vidi bilješku 1.

Dabcovich, sedamnaest godina poslije njene smrti, tj. 1987., pa se tako nije mogao osloniti na radove izašle 1988. i 1989. Što je još gore, u Arhivu Romanskog seminara u Kölnu Jung (1989, 107) nije našao dosje gđe. Elene Dabcovich,¹³ dok je onaj prof. L. Spitzera sačuvan. Na sreću pomogle su mu neke činovnice s T. U. Berlin¹⁴ i uvid u prepisku između raznih sveučilišnih vlasti u Kölnu međusobno i sa studentskom organizacijom NS-mladeži,¹⁵ kao i podaci u tiskanim

¹³ Došao je do zaključka: "Eine Personalakte Eberwein-Dabcovich... wurde wahrscheinlich auch nicht geführt". Ni na T. U. Berlin ni u Uredu za umirovljenike u Berlinu nije bio bolje sreće: "Die Akte Dabcovich im Archiv der T. U. Berlin gibt kaum Aufschlüsse über die Vita Dabcovichs; sie spricht selbst davon, daß ihre Unterlagen im Krieg verbrannt seien. Die Personalakte, die im Landesarchiv Berlin, bzw. im Landesverwaltungsamt Berlin existierte, wurde in den 70er Jahren, damals routinemäßig, vernichtet" (W. Jung, »Elena Eberwein-Dabcovich.«: 110-111).

¹⁴ Tako mu je gđa Gabriele Sonnenschein (T. U. Berlin) rekla: "Ihr Vater stammte aus Dalmatien, ihre Mutter war Deutsche. Es ist durchaus möglich, daß eine direkte verwandtschaftliche Beziehung mit der in Istanbul noch heute ansässigen jugoslawischen Schiffahrtsgesellschaft namens *Dabcovich* vorliegt" (usp. W. Jung, »Elena Eberwein-Dabcovich.«: 107).

¹⁵ W. Jung, »Elena Eberwein-Dabcovich.«: 108-109, našao je u Arhivu Sveučilišta u Kölnu "Izvještaj o stanju u Romanskom seminaru". Datiran je 19. srpnja (?) 1933. (potpisan od "Vode romanista" *Leiter der Romanisten*; njegovo ime, kao ni imena "svjedoka" pojedinih dijelova ove denuncijacije, Jung ne donosi) i adresiran na rektora. Taj *Bericht über die Zustände im Romanischen Seminar* počinje vrlo oštro: "Wir Nationalsozialisten protestieren (sic) gegen das weitere schädliche antinationalsozialistische Wirken der Assistenten des beurlaubten Prof. Spitzer" (u pitanju su tri asistenta i asistentica Elena Eberwein-Dabcovich). Prigovara im se da sabotiraju započetu duhovnu obnovu nacije i suradnju s Talijanskim kulturnim institutom u Kölnu (*Petrarcahaus*), te da stvaraju rascjep između studentske mladeži i asistentiskog kadra itd. Posebno je zabrinjavajuće što su ti asistenti upravo na "Führerov" rođendan organizirali skup (ne kažu gdje; vjerojatno kako ne bi bili kritizirani od viših rukovodilaca što nisu taj skup razjurili, iz čega se dade zaključiti da tada još nisu bili dovoljno snažni), na kojemu su se mnogi nepristojno izrazili o Pokretu i njegovu Vodi, pa su čak "po staroj spitzerovskoj maniri" erotski prestilizirali *Njemačku molitvu*. Za asistente se još kaže da su službeni doušnici Prof. Spitzera, koga obavještavaju o tome što pojedini studenti o njemu misle. Neki su asistenti čak uključeni u socijaldemokratske i komunističke makinacije (*Quertreibereien*). Eleni Eberwein-Dabcovich napadaju i kao osobu i kao znanstvenicu. Od šest zamjerki osobito me čudi treća. Pošto se u tom tekstu mogu iščitati neke kamuflirane insinuacije, važne za neka pitanja iz odjeljka 3, ne prevodim ga. Tu čitamo (kraćenja i brisanja je uradio Jung) sljedeće:

"2. Frau Dr. Eberwein, Hilfsassistentin und mit Übungen beauftragt.

a) fremdländischer Herkunft, obwohl in deutscher Sprache mit fremdem Akzent dozierend. Vater ist Dalmatiner mit serbo-slawischem Einschlag, Mutter Deutsche. Zeuge: ...

b) Obwohl heute Frau Eberwein ihre *deutsche* Abstammung betont, äußerte sie auf dem Winterfest der Romanisten 1932. (...) gegenüber mit Stolz, daß sich 5 Nationen in ihrem Blut mischten. Zeuge: ...

c) Frau Eberwein ist verheiratet.

d) Frau Eberwein besitzt nicht den geringsten Kontakt mit den Studenten, was eine Hörerzahl von 4 Leuten schlagend beweist.

djelima (Popisi predavanja i vježbi). Najslabije mu je poznat period njena života od 1937. (nije nađen nijedan dokument kojom joj se otkazuje služba, što se može indirektno zaključiti iz činjenice da Elena Dabcovich ne figurira u Popisu predavanja od ZS 1937/38 dalje) do kraja rata. Jung je čak pomišljao da se sklonila u Tursku kod srodnika ili znanaca. U Turskoj su se privremeno ili na duže vrijeme sklonili mnogi progonjeni profesori: Tako je L. Spitzer prihvatio ponudenu mu katedru romanistike u Istambulu (1933/6), odakle je prešao u Baltimore, gdje je predavao do umirovljenja (1956.). Umro je za vrijeme praznika u Italiji (1960.). U Istambulu ga je naslijedio Erich Auerbach (1892-1957), koji je kasnije također prešao u SAD (Yale University). Međutim, nije isključio mogućnost da je ostala u Njemačkoj bez posla, najvjerojatnije u Hamburgu,¹⁶ gdje već u jesen 1945. djeluje kao lektorica za talijanski. F. Beckmann (1994, 225-226) nije o njoj donio ništa bitno novoga (osim što piše da je ona bila otpuštena kao zadnja od četiriju Spitzerovih suradnika 1937. godine).

F.-R. Hausmann (2000, 298) donosi o njoj dosta novih podataka. Prema njemu, Spitzerov nasljednik u Kölnu, prof. dr. Fritz Schalk (rođen u Beču 17. siječnja 1902.), koji nije bio ni nacist ni simpatizer nacizma, otpustio ju je odmah po nastupu (katedra je bila nekoliko godina vakantna). On drži da su se političkom pritisku zbog njenih čina i trendu u smjeru reduciranja romanističkih mjesta na sveučilištima (Hitler je tražio da se veća pažnja posveti anglistici) pridružili i nepolitički motivi. Između novog šefa i "ozloglašene" asistentice postojala je bliže neprecizirana osobna netrpeljivost. Mislim da neću pogriješiti ako dodam, poznavajući jedan sličan slučaj, da se malo koji profesor uspijeva dobro slagati s "naslijedenim" asistentom pa i ako nema svog bivšeg učenika kome je stavio u izgled asistenturu. U konkretnom slučaju, Elena Dabcovich je imala još dva minusa: bila je žena i bila je preko dvije godine starija od Schalka. Hausmann zna da je ona nakon otpuštenja zarađivala svoj kruh kao prevoditeljica i bibliotekarka i da je radila u Romanskom seminaru u Berlinu (ne precizira u kojemu; vjerojatno na Technische Universität,

e) Nach Auffassung der Studierenden befähigt sie auf altfranzösische Fabeln spezialisiertes Wissen nicht, ein Seminar in größerem Rahmen im nächsten Semester abzuhalten. Dieses beabsichtigte Proseminar soll die Studierenden zwingen, ihre Übungen zu besuchen. Zeuge: ...

f) Frau Eberwein kam durch die Günstlingspolitik des jüdischen Professors Spitzer im vorigen Semester nach Köln und bekleidet seitdem die völlig überflüssige Stelle einer Hilfsassistentin, obwohl schon vorher 3 Assistenten amtierten ...".

¹⁶ Osobni podaci o njenu suprugu potpuno su nepoznati. Vrlo je vjerojatno da je on imao neku vezu s Hamburgom. Uspoređujući sadašnje telefonske imenike svih njemačkih gradova u kojima je Elena Dabcovich djelovala, ustanovio sam da samo u Hamburgu postoji prezime *Eberwein* (čak pet pretplatnika).

a ne na Kaisers Wilhelm-Universität, koje je u doba DDR bilo preimenovano u Humboldt-Universität) kao “pomoćna znanstvena suradnica” u nestalom radnom odnosu (on pozna imenovanja od 1. listopada 1939., 14. veljače 1941. i 25. studenoga 1941.). Nekome se može pričiniti da je ona bila blago kažnjena za svoje “nedjelo”, što samo djelomično stoji: izgubila je, što šikaniranjem, što preživljavanjem na slabo plaćenim funkcijama od kraja 1932. do zvanja honorarne (1951.) pa izvanredne profesorice (1952.), skoro dvadeset najboljih godina života, od čega su najteže bile one provedene u “državi duhovne gladi” (kako Hausmann zove Treći Rajh).¹⁷ Možda bi prošla i gore da je bila deklarirana ljevičarka (kao neki njeni muški kolege, čija imena nitko ne spominje) i da nije imala vezu s Turskom (nacisti su se nadali da će im Turska postati saveznik).

Za razdoblje 1945/51. Jung daje dosta zanimljivih podataka, od kojih neka duguje pažljivom čitanju nekih njenih radova povezanih s polaganjem habilitacijskog kolokvija koji je ona položila na Sveučilištu u Hamburgu u veljači 1948., dakle u vrlo visokim godinama. Vlasti Savezne Republike Njemačke izašle su joj ususret i odobrile joj da u tu svrhu upotrijebi knjigu tiskanu 1933. god. (*Zur Deutung...*, vidi bilješku 3), umjesto da piše *ad hoc* novu studiju; druga “olakšica” tiče se karaktera te knjige: ne radi se o monografiji, već o zbirci triju studija sa srodnom tematikom: 1. Starofrancuska *Séquence de Sainte Eulalie*, 2. Starofrancuske priče u stihovima (*lais*) Marie de France, 3. *Celestina*, tj. starošpanjolsko djelo iz 1499. koje se pripisuje Fernandu de Rojasu. Kao obvezno probno predavanje odabrala je svoju studiju br. 4, tiskanu godinu kasnije, o refleksima leksema NOVUS u staroprovansalskom pjesništvu i kod Dantea. Za temu javnog predavanja (Hamburg, 19. lipnja 1948.) odabrala je rad br. 5 (o Balzacu), čime je stekla naslov privatne docentice. Jung (1989, 110, bilj. 12) bilježi njenu napomenu iz tiskane istoimene studije (1950, 499) da je u međuvremenu proširila tu studiju, nakon što je o istoj temi predavala kao gost na sveučilištima u Göteborgu i Oslu (u jesen 1949.), no da se u tisku ograničila na vrlo sažet *postscriptum*.

Zvanje *Privatdozent* ne donosi položaj državnog službenika-činovnika (njem. *Beamte*) pa prema tome ni stalna beriva. Ona je stoga nastojala dobiti stalno mjesto sveučilišne profesorice, najprije u Greifswaldu (DDR), gdje joj

¹⁷ Usp. F.-R. Hausmann, »Aus dem Reich der seelischen Hungersnot.« *Briefe und Dokumente zur romanischen Fachgeschichte im Dritten Reich*. Würzburg: Königshausen und Neumann, 1993. Nije mi poznato tko je skovao tu sintagmu. Hausmann nije, jer je donosi između navodnika. Bit će neki autor tu objavljenih pisama.

to nije uspjelo (usp. Hausmann, 2000, 298). Bolje je sreće bila na Technische Universität Berlin u Zapadnom Berlinu, gdje je izabrana najprije za honorarnu profesoricu (u ZS 1951/52), a zatim za izvanrednu profesoricu (ZS 1952/53). Od tog semestra bilježi se samo svojim djevojačkim imenom.¹⁸ Dana 30. lipnja 1963. umirovljena je (vjerojatno iz zdravstvenih razloga godinu dana prije normalnog roka). Umrla je u Münchenu 5. siječnja 1970.

3. Rezultati mojih istraživanja. Pokušaj provizorne sinteze

Ugodna mi je dužnost da se zahvalim raznim osobama i ustanovama koje su mi pomogle slanjem znanstvenih informacija iz vlastitih “banaka podataka” i iz meni nedostupnih arhivskih dokumenata ili posredovale u njihovu dobivanju. To su dr. Lovorka Čoralčić, prof. Dubravka Dujmović, dr. Stjepan Čosić, prof. dr. Frank-Rutger Hausmann, dr. Kurt Mühlberger (upravitelj Arhiva Sveučilišta u Beču), Stefanie Töppe (Staats - und Universitätsbibliothek “Carl von Ossietzky”, Hamburg), te gospođa dr. H. Wittig-Sorg (Staatsarchiv Hamburg).¹⁹ Na žalost nitko mi nije mogao dati neke važne podatke osobne naravi (na pr.: ime, narodnost, državljanstvo i zanimanje oca Elene Dabcovich, ime, prezime, zanimanje i godinu smrti njene majke; ime i zvanje njena supruga, ni objasniti razlog zbog kojega je u Beču uz romanistiku studirala i kavkazistiku. Ne samo

¹⁸ W. Jung, »Elena Eberwein-Dabcovich.«: 110, to je ustanovio nakon konzultiranja Popisa predavanja iz romanistike na T. U. Berlin. Njenu djelatnost sažeto definira ovako: “In Berlin hielt sie Lehrveranstaltungen zur französischen, italienischen und spanischen Literatur - und Geistesgeschichte ab, befaßte sich darüber hinaus aber auch mit romanischen Filmen”. Dodajem usput da je velika većina njenih 17 recenzija, koje je Jung bibliografirao, tiskana u dvama časopisima: i to sedam u *Die Neueren Sprachen* (u razdoblju 1926/30.), koji je uređivao, prije nego je bio smijenjen 1933. god., njen *Doktorvater* (tj. prvi ocjenjivač njene disertacije), tada bečki, a kasnije hamburški profesor Walter Küchler, i devet u hamburgskoj reviji *Rjb* (od 1950. do 1958.), što još jednom potvrđuje njene prisne veze s Hamburgom.

¹⁹ U Državnom arhivu u Hamburgu (*Staatsarchiv Hamburg*) čuva se u Fondu za visoko školstvo (*Hansestadt Hamburg. Schulbehörde. Hochschulabteilung*) pod r. br. 361-6 (*Hochschulwesen. Dozenten - und Personalakten - IV 1692*) Prijedlog za imenovanje (*Vorschlag zur Ernennung*) kojim privatna docentica s berivima iz platnog razreda HDO Dr. Helene Eberwein-Dabcovich biva unaprijedena u zvanje *Beamtin auf Widerruf unter Gewährung von Diäten* (“državni činovnik koji može biti opozvan, ali uz očuvanje prava na naknadu”) u istom platnom razredu. Dvostrani dokument sadrži 15 točaka/upita u vezi s ubičajenim, ali tada još akutnim *lustracijskim* podacima. Za našu su temu važni oni koji dosad nisu bili izričito dokumentirani, tj. da imenovana zauzima od 1. siječnja 1949. u Hamburgu “jedno istovrsno ili slično mjesto”, da je u dobru zdravstvenom stanju (po nalazu od 12.7.1948.), da je razvedena, da nema djece, da nije pripadala Nacionalsocijalističkoj njemačkoj radničkoj partiji (NSDAP); bila je učlanjena u dvjema udrugama

u povijesnim znanostima, nego i u filologiji “nedostatak vrela sili svakoga autora na povezivanje razmjerno malobrojnih činjenica i okolnosti na način koji zaključivanje čini više ili manje vjerojatnim, pa se diskusija ne bi smjela svoditi na puko ukazivanje na nepotpunu argumentaciju, već treba svaki put ocijeniti - i ocjenu obrazložiti - koje je od dosad ponuđenih obrazloženja više prihvatljivo. Dobro je jednom rekla Nada Klaić: “Bolje je misliti nešto nego ništa”.²⁰

3.1. Podrijetlo obitelji Dabković

U velikim rječnicima (*JAZU*, *SANU*, *ERHSJ* itd.) ne postoji prezime *Dabković* (*Dapković* i sl.). U Hrvatskoj nisam nigdje mogao konzultirati telefonski imenik Boke kotorske. Prof. D. Dujmović (Sveučilišna knjižnica Split) uspjela je na crnogorskom *Montenetu* pronaći podatak iz kojeg je vidno da je skadarski sandžakbeg imao u selu Djon Braka (nahija brda Šestani), prema

---

koje je NSDAP nadzirala (tj. u Državnoj udruzi sveučilišnih nastavnika - *Reichsdozentenschaft* - 1933/37 i u sindikatu */Deutsche Arbeitsfront/* 1940/45), nije obnašala u njima nikakve funkcije, prošla je bez posljedica kroz istragu Komisije za denacifikaciju (koja ju je 8. srpnja 1948. klasificirala u V. kategoriju). Nema pravo na obeštećenje jer nije, u periodu 1933/45, “pozvana na red” (njem. *gemäßregelt*) “na osnovi političkih, rasnih ili religijskih razloga”. Nije sudjelovala u ratovima (1914/18 i 1939/45), nije postala teški invalid, nije izbjeglica s Istoka ni profesionalni vojnik. Položila je propisane ispite (Promocija dr. phil. 14. srpnja 1925, habilitacija 21. veljače 1948.). Studirala je romansku filologiju na sveučilištima u Beču i Münchenu od ljetnog semestra 1919 do ljetnog semestra 1925. U § 10 navodi se sedam njenih službi u tri grada. Zbog teškoće prevodenja donosim te navode na njemačkome:

Od 1.2.1928. do 31.10.1930. *Wiss. Hilfsarbeiterin - Universität Hamburg*

Od 1.11.1930. do 31.3.1932. - *Lehramtskandidatin - Hamburg*

Od 1.12.1932. do 30.9.1937. *Wiss. Assistentin - Universität Köln*

od 1.10.1939. do 31.10.1941. *Vertreter eines Wiss. Assistenten - Universität Berlin*

Od 1.7.1940. do 8.5.1945. *Bibliothekarin a. d. Reichsanstalt für Fleischwirtschaft* - ne kaže se u kojem gradu, vjerojatno u Berlinu.

Od 1.9.1945. do 31.12.1948. *Lektorin am Romanischen Seminar der Universität Hamburg*

Od 1.1.1949. *Privatdozentin mit Vergütung an der Universität Hamburg*.

U § 11. obrazlaže se gornji prijedlog imenovanja (datiran 4. travnja 1952., s kojim se 20. veljače iste godine složila za to zadužena deputacija). Klauzula “uz mogućnost opoziva”, normalna u sličnim slučajevima, ograničena je - za početak - na dvije godine; može se “s obzirom na njena dobra znanstvena dostignuća bez problema produžiti. Potpisani senator za visoko školstvo (potpis nečitljiv) poslao je rektoru i dekanima Sveučilišta u Hamburgu u prijepisu informaciju o pravnom položaju privatnih docenata i izvanplanskih profesora na dan 16. veljače 1952. u svezi s § 1 a ovog Prijedloga.

²⁰ Usp. Lujo Margetić, »Povezanost strukture hrvatskog društva i političkih odnosa u srednjem vijeku (do pojava staleža).« *Rad HAZU* 487 (2003): 2.

popisu iz 1485, više kmetova koji su se zvali *Dabo*, *Dabko*, *Daba*, nekoliko njih čiji se otac tako zvao (što je vidno iz još nekonsolidiranih prezimena *Dabov*, *Dabkov*) i samo jednoga koji nas izravno zanima (zvao se *Stepa Dabkovic*; kako je poznato, kompjutori ne bilježe ć).²¹ Tražeći pod *Dabcovich*, našla je u jednom unesku iz Italije da je slikarica Lydia Dabcovich ilustrirala talijanski prijevod jedne knjige za djecu, koju je s engleskog originala preveo Giulio Lugh (Arielle North Olson, *Buon Natale*, Trieste, EL, 1986; objavljena je u nizu *Un libro in tasca. I racconti illustrati*). Vjerojatno ta slikarica nepoznatog prebivališta još živi. Zamolio sam jednu poznanicu u Trstu da pokuša da od meni nepoznate izdavačke kuće EL nađe njenu adresu, što ona dosad nije uradila.²²

Kako sam tada (vidi bilješku 8) pomišljao da bi Elena Dabcovich mogla biti Hrvatica, konzultirao sam jedno vrijedno djelce o Dubrovčanima u Carigradu, koji su tamo i u 20. st. imali katoličku crkvu oko koje su se okupljali i u njoj imali vjersko društvo. Znam dobro da zbog poznatih rivaliteta ne treba očekivati prisutnost Bokelja u takvim društvima, pa se ne čudim da tu nema Dabkovića.²³

Znajući da je dr. Lovorka Čoralić najbolja poznavateljica hrvatskih iseljenika koji su od srednjeg vijeka skoro do naših dana dugo ili do smrti boravili u Veneciji, obratio sam se na nju. Nije mi mogla dati podatke za moju temu, ali mi je ljubazno ustupila izvratke iz triju novijih radova. Iz njih proizlazi da je "Niko Vidov Dabković iz Paštrovića... 1855. otvorio pomorsku agenturu u Carigradu u Galati. Naslijedili su ga sin Luka i unuk Krsto koji su tijekom prvog svjetskog rata pomagali jugoslavenske borbe. Krsto je odlikovan Jugoslavenskim krstom IV stepena. Projugoslavenski orijentirani (sic)"²⁴. Očito je da Niko Vidov Dabković, a možda ni Luka (potencijalni Elenin otac, koji se vjerojatno rodio oko 1850-1860.) nisu mogli biti orijentirani (pro)jugoslavenski, nego (pro)slavenski. *Paštrovići* su kraj između mora i crte koja spaja selo Maini

²¹ Božidar A. Vukčević, »Šestani, Krajina i Mrkojevići 1485. godine.«, <http://www.montenet.org/2001/sestani.html>, str. 1-4 (na str. 1). Te dokumente, koji se čuvaju u turskim arhivima (u Istanbulu, odnosno Ankari) objavio je tiskom Selami Pulaha, *Defteri i Regjistrimit te sanxhakut te Shkodres i vitit*, I. Tirane, 1974.

²² Usp. *Instituto Centrale per il Catalogo Unico Indice SBN*. Presentazione in Formato Sutrs, u: *IccuPresent.pl?realquery...%2522dabcovich...*, *Scheda cartografica (SUTR)*, 1-2.

²³ Usp. Ivo Šišević, *Dubrovčani u Carigradu*. Dubrovnik, Tiskara "Ivo Čubelić", 1960: 1-20.

²⁴ Usp. Đ. Bukilica, »Najstarija jugoslavenska firma u Carigradu.« *Glas Boke*, Kotor, 7/270 (1938): 2.

(istočno od Budve), Brajiće, Crmnicu i uvalu Spič (sjeverozapadno od Bara), u kome se dakle ne nalazi Budva, ali se nalaze Sveti Stefan i Petrovac.²⁵ U novije su doba od pretežno katoličkog postali uglavnom pravoslavni kraj. Sigurno je da je Elenin otac (Dabkovići potječu po mišljenju jednog etnologa “iz Pipera i bratstva Crnaca”; N. B. pleme Piperi živi sjeverno od Podgorice)²⁶ bio podrijetlom Crnogorac, ali je moguće da je njegov rod, nakon preseljenja u Budvu, prešao na katoličku vjeru i, živeći pod mletačkom vlašću do 1797. i, uz poznate prekide, pod austrijskom vlašću bio pohrvaćen ili potalijančen (kako se inače može tumačiti grafija *Dabovich*, jedina koju je Elena upotreb-
ljavala?). Bez obzira kojemu je narodu pripadala (vidi njenu izjavu da se u njenim žilama miješa krv pet naroda, koja je izazvala zgražanje nacionalsocijalističkih studenata u Kölnu već 1932.), Elena Dabovich nije bila “zadržta”. Sasvim je sigurno da joj bavljenje s podrijetlom (iz hrvatskoga) francuske riječi *cravatte* i sa *par excellence* katoličkim pjesnikom obraćenikom Francisom Jammesom nije bilo zazorno. Možda joj je temu disertacije sugerirao prof. Kühler, ali se za članak o *Krawatte* to ne može pomišljati.

Tvrdnja o “pet nacija koje se miješaju u njenoj krvi” ne uklapa se samo u njen antirasizam, nego se uklapa i u njenu sasvim konkretnu želju da istakne njemačko podrijetlo svoje majke. Znamo da to kod nesklonih joj studenata nije mnogo “palilo” (zato su pridjev “deutsche” ironizirali navodnicima). Ne znam koliko je istinita bila studentska zamjerka da govori njemački sa stranim akcentom. Ukoliko je bila točna, može se raditi o sljedećim “razlozima”: a) možda je njena majka potjecala iz neke njemačke dijaspore (na pr. u Rusiji) i(li) bila neškolovana pa nije vladala njemačkim standardnim jezikom; b) možda je umrla kad je Elena bila malo dijete, pa joj nije stigla prenijeti svoju

²⁵ Usp. Jovan Vukmanović, »Paštovići.«, *Enciklopedija Jugoslavije*, VI. Zagreb, 1967, s. v.

²⁶ Jovan Vukmanović, *Paštovići, antropografsko-etnološka istraživanja*. Cetinje, 1960. Usp. »Plemena i njihova sjedišta: Pleme Dabković.« Tu čitamo: “Podrijetlom iz Pipera i bratstva Crnaca. Današnja plemena: Dabkovići, kasnije se preselili u Budvu; Kažanegre, Kuljače, Kenteri, Balići” (str. 84-89). “Okolo 1760. najpoznatiji gusar je Kristofor Kažanegra iz plemena Dabković” (str. 185-186). Govoreći o naseljima paštrovskog kraja V. spominje i. o.: “Sveti Stefan” (str. 415-416), još postojeće rodove (Kenteri, Mitrovići, Radenovići, Živkovići, Đuraševići, Ljubiše) i izumrle rodove (Dabkovići, Bući). Za našu je temu manje zanimljiv članak J. Krunića, »Paštrowsko naselje na žalu - Pržno.« *Glasnik Etnografskog instituta SANU*, 2-3 (1953-1954), Beograd 1957: 395-405. To naselje, u kome danas živi svega 27 ljudi, “potječe još iz XV. stoljeća. Podrijetlo izvode iz dvije obitelji, odnosno paštrovskih plemena (Mitrovića i Kažanegra) i svi nose jedno od tih prezimena. Kažanegre su nastale iz plemena Dabkovića, koji su u Pržno sišli iz jednog sela u planini. Selo se i danas zove Dabkovići i sastoji se od samo jedne zidane zgrade - palače bogato ukrašene menzolama i konzolama” (str. 403).

kompetenciju u njemačkom jeziku, osobito što se tiče izgovora. Moglo bi se primijetiti da je Elena s uspjehom završila austrougarsku pučku i građansku školu, te njemačku višu realku (obje u Carigradu) (vidi bilješku 29), predviđenu za djecu Austrijanaca i Nijemaca koji borave u Carigradu. No poznato je da su te i slične škole (na pr. one s francuskim nastavnim jezikom u Smirni i u Libanonu, koje su uglavnom pohađala djeca Sefarda i libanonskih kršćana) pohađali i mnogi đaci drugih narodnosti, na pr. turske, pa se na izgovor nije suviše pazilo: važnije je bilo da đaci nauče pravilno pisati i slagati morfološki i sintaktički korektne rečenice.

Vraćam se opet na “mješavinu pet nacija”. Kako svaki čovjek ima dva djeda i dvije bake, “peta nacija” je možda bila albanska: na “putu” iz Pipera na more, Dabkovići su imali šanse da dobiju neku albansku snahu (selo Šestani je, uostalom, poznato kao mjesto odakle potječu mnogi katolički Albanci koji su se u prvoj polovici 18. st. preselili u Zadar).²⁷

Ostaju “četiri nacije”. Dvije se nameću same od sebe: “slavenska” i njemačka.

Treća bi mogla biti armenska. Indicij za to nalazim u dokumentima koji se u vezi s disertacijom Elene Dabcovich čuvaju u Arhivu Sveučilišta u Beču. U svojoj molbi da bude pripuštena polaganju rigorozna kao uvjeta za stjecanje naslova doktora filologije od 24. lipnja 1925.²⁸ Elena Dabcovich je izjavila da

²⁷ Usp. Kruno Krstić, »Arbanasi.« *Enciklopedija Jugoslavije*, I. Zagreb, 1955: 152-153.

²⁸ *Molba E. Dabcovich Dekanatu Filozofskog fakulteta u Beču da bude pripuštena polaganju rigorozna za postignuće akademskog naslova doktora romanistike*

An das

Dekanat der philosophischen Fakultät der Universität in Wien

Die Gefertigte meldet sich zur Ablegung der strengen Prüfungen behufs Erlangung des philosophischen Doktorgrades aus Romanistik in Verbindung mit Kaukasistik und legt bei:

1. Paß
2. Reifezeugnis
3. Absolutorium
4. curriculum vitae
5. Dissertation

Wien, am 24. Juni 1925.

Elena Dabcovich

Wien III. Oelzeltg. 3/10

Beilagen erhalten

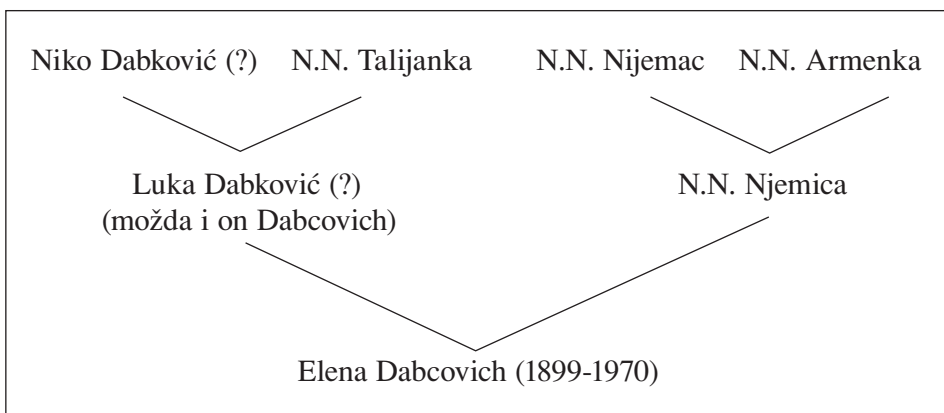
Elena Dabcovich

Nije mi poznato, tko je tada u Beču predavao tu disciplinu i je li se ograničio na četrdesetak neindoeuropskih jezika koji se govore u toj zoni, ili se bavio i indoeuropskim jezicima od kojih je, po starini svojih tekstova, najznačajniji armenski.

želi doktorirati iz romanistike s kavkazistikom kao pomoćnim predmetom. Teško je vjerovati da je ona u Beč stigla bez ikakvih znanja iz “kavkazistike”. Puno je vjerojatnije da je neka osoba iz njene uže obitelji govorila armenski (Carigrad je sve do progona Armenaca 1915. bio pun armenskih trgovaca). Tko je to mogao biti? Logički bi bilo prihvatljivije da je netko s majčine strane govorio armenski (i da je netko s očeve strane govorio talijanski i bio uzrokom da je Elena pisala ne samo svoje ime nego i svoje prezime talijanskim pravopisom). Vjerojatnije mi se čini da je Elenina majka bila kći Nijemca (ili austrijskog državljanina njemačkog jezika) iz diaspore i Armenke nego Armenca i Njemice. Prva mogućnost bolje objašnjava kritiku Elenina poznavanja njemačkog jezika. Ona ujedno objašnjava, ukoliko su točne slutnje da je Elenina majka umrla mlada, Elenino poznavanje armenskoga koji je mogla naučiti od svoje bake, kojoj se neminovno priklonila nakon majčine smrti. Naravno, mogla je njemački prakticirati s ocem, no poznato je koliko malo vremena potroše očevi trgovci iz patrijarhalnih porodica sa svojom djecom.

Četvrti “priliv krvi” najvjerojatnije se smije pripisati Eleninoj baki s očeve strane.

Grafički se ta “ukrštanja” mogu prikazati na sljedeći način:

Nota bene, da je otac Elenine majke bio Armenac, nikom ne bi palo na pamet nju karakterizirati kao Njemicu. Time postaje besmislena jedna ranije iznesena pretpostavka po kojoj bi Elenin otac, ostavši udovac, bio sklopio drugi brak s nekom Armenkom (i da su oba roditelja Elenine majke bili njemačkoga roda). Očev drugi brak ne bi bio odgovoran za “armensku komponentu u krvi” prije njega rođene Elene.

3.2. *Bečki curriculum vitae*

Znajući da svaka disertacija u zemljama njemačkog govornog jezika obvezno sadrži autobiografiju kandidata, obratio sam se upravitelju Arhiva Sveučilišta u Beču dr. Kurtu Mühlbergeru i od njega dobio osim preslika (o tome vidi bilješku 28) i, nažalost vrlo kratku, autobiografiju E. Dabovich²⁹ i preslik ocjene same disertacije, koju je rukom napisao 21. lipnja 1925. prof. dr. Walter Küchler a supotpisao dana 25. lipnja, uz samo dvije konvencionalne riječi prihvaćanja, (*Vollkommen zustimmend*) tadašnji lingvistički ordinarius prof. dr. Karl Ettmayer (1874-1938), bez privjeska *von* na koji je imao pravo. Uz molbu je bila priložena njena putovnica, koja joj je odmah vraćena. Nije zabilježeno koja ju je država izdala. Iz životopisa, koji nije u svim pojedinostima sasvim jasan, saznajemo da je dizertantica u Istambul pohadala spomenute dvije škole te da je 1918. otputovala u Njemačku, gdje je položila ispit zrelosti u Darmstadt 1919. godine. Iz toga se daje zaključiti da je bila imućna, sve i da je u Darmstadt vjerojatno stanovala kod srodnika svoje majke. Nakon toga (po svoj prilici početkom zimskog semestra 1919/20), upisala je dva semestra u Münchenu (ne kaže iz koje struke), da bi se 1920. (valjda početkom druge polovice), vratila u Beč, gdje je nakon kratkotrajnog prekida studija, nakon triju³⁰ izvanrednih semestara ishodila (po obavljenom naknadnom ispitu) dopuštenje da se upiše u matičnjak Sveučilišta. Nakon toga, prosljedila je kao redovna slušateljica svoj studij u Beču. Ako se sporna riječ pročita kao *drei* ("tri"), a ne kao dativ množine određenog člana *den*, to bi značilo da je nakon šest semestara redovnog studija, povećanih za ono što joj je prije njega priznato, prijavila doktorat u lipnju 1925., kako je već rečeno. Dokument

---

²⁹ *Curriculum vitae*

Ich wurde am 13. Oktober 1899 zu Konstantinopel geboren. Von meinem 6.ten Lebensjahr besuchte ich die Schule und zwar die Österr.-ung. Volks- und Bürgerschule und später die Deutsche Oberrealschule. Im Jahr 1918 fuhr ich nach Deutschland und legte meine Reifeprüfung 1919 in Darmstadt ab. Nachher inskribierte ich zwei Semester in München, kam 1920 nach Wien, wo ich nach vorübergehender Unterbrechung des Studiums, nach drei* außerordentlichen Semestern durch die Nachtragsprüfung zur Immatrikulation zugelassen wurde. Von da an setzte ich als ordentliche Hörerin meine Studien an der Wiener Universität fort.

Elena Dabovich

* Ta bi se riječ mogla pročitati, umjesto kao *drei*, kao *den*. Prvo mi je vjerojatnije.

³⁰ Vidi napomenu * u bilj. 29.

zvan *Absolutorium*,³¹ koji bi možda pojasnio neke vremenske nejasnoće, nisam mogao dobiti, jer joj je odmah po uručanju molbe vraćen.

U Opisu bečkih dizertacija njeno je osobno ime napisano Helena,³² kako se ona nije nikad potpisala, no to je u skladu s bečkom praksom: sva su strana osobna imena, ukoliko je ikako bilo moguće, ponijemčena, tako: *Petar* (Skok) u *Peter, Matteo* (Bartoli) u *Matthäus, Mirko* (Deanović) je ostao *Mirko*, jer nisu znali kojem njemačkom osobnom imenu taj lik odgovara). Prezimena su, međutim, tu vjerno donesena u skladu sa željom kandidata (ali uvijek u latinici).

Zaključno se može reći da je Elena (Eberwein) Dabovich, iako možda nije bila naša sunarodnjakinja (nego Crnogorka ili, po osjećanju, Talijanka odnosno Njemica), bila naša zemljakinja (Budva s Paštrovićima pripadala je austrijskoj Krunovini Dalmaciji /*Kronland Dalmatien*/ do 1918., dakle i u doba kad su njeni /vjerojatno djed i otac/ krenuli za uvijek u Istanbul /gdje se ona rodila 1899. godine/). Iako ne pripada istaknutim književnim povjesničarkama na području romanistike (što je vidno iz nevelike bibliografije), ona zaslužuje našu pozornost, ako ni zbog čega, a ono zbog hrabrog otpora rasizmu (što ju je stajalo gubitka skoro dvadeset najboljih godina života, od kojih je dvanaest bilo spojeno sa šikaniranjem, strahom, neimaštinom, izoliranošću od inozemstva, možda i sa slabom ishranom i odricanjima svake vrste).

---

³¹ Taj termin u austrijskonjemačkome znači: "Bestätigung einer Hochschule, daß man die vorgeschriebene Anzahl von Semestern oder Übungen belegt hat und deshalb während der noch ausstehenden Abschlußprüfungen nicht mehr inskribieren muß". Usp. Jakob Ebner, *Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch der österreichischen Besonderheiten*. Mannheim/Wien/Zürich, 1980²: 20, s. v.

³² Taj lik, s naglaskom na prvom slogu, ugledniji je u Austriji od lika Helene (s naglaskom na drugom slogu). Usp. Franz Gebauer, *Verzeichnis über die seit dem Jahre 1872 an der philosophischen Fakultät der Universität in Wien eingereichten und approbierten Dissertationen, Bd. I*. Wien, 1935: 213, pod rednim brojem 2500 (*Rigoroosenprotokoll-Nummer 9090*). Broj stranica nije naveden.

MOST RECENT FINDINGS ON THE LIFE AND WORK OF ELENA DABCOVICH-EBERWEIN

ŽARKO MULJAČIĆ

Summary

Elena Dabcovich-Eberwein (b. 1899, Istanbul - d. 1970, Munich), is a descendant of the Dabcovich family from Paštrovići, Montenegro. A certain Niko Vidov Dabković, most likely her grandfather, left Budva for Istanbul and in 1855 founded a shipping agency in the then capital of the Ottoman Empire. It was there that she completed her primary and secondary education at Austro-Hungarian and German schools (her mother was German), having graduated from High School in Darmstadt in 1919. Elena studied in Munich and in Vienna where in 1925 she received her doctor's degree with a thesis on Francis Jammes. Her work would have remained practically unknown had it not been for the publishing of the collected papers in 1989 on the German and Austrian Romanists persecuted during Nazism. The paucity of information may be accounted by the fact that almost all documentary evidence related to her had been destroyed in Germany during the Second World War, while that in Turkey is hardly accessible. In addition, the number of her published writings is quite modest. Her early career of an assistant at the Romanist Institute in Cologne (1932-1937) was marked by persecution, for she stood openly against racism and anti-Semitism of the Nazi regime. In the period 1937-1945 she was mainly jobless or held poorly paid posts outside lecturing. Following the downfall of the Third Reich, she was made professor (*extraordinaria*) at *Technische Universität* of West Berlin.

On the occasion of *Winterfest* in 1932, she declared herself proud of »having the blood of five different nations flow through her veins«, a most brave statement to be made at the time. This article sheds new light not only on her schooling in Istanbul, but also on an extra course of Caucasian studies which she took in Vienna. There is reason to assume that someone in her family (grandmother or stepmother) spoke one of the Caucasian languages but also

Italian, as Elena always signed herself in Italian transcription. Unfortunately, not a single document stating Elena Dabcovich's nationality has been traced, leaving us to speculate on her Montenegrin, Croatian, Italian, German, or less likely, Turkish identity.

